

A BÁNYAJÁRADÉK BEVEZETÉSE HAZÁNKBAN

A Magyarországon 1993-ban hatályba lépett Bányatörvény alapján a kitermelt és értékesített ásványi nyersanyag után az államot bányajáradék illeti meg.

A bányajáradék bevallásával és befizetésével kapcsolatos állami feladatok a Magyar Bányászati Hivatal (MBH) hatáskörébe tartoznak.

A cikk ismerteti a bányajáradékkal kapcsolatos fontosabb törvényi előírásokat, az ásványi nyersanyag - a bányajáradék számításánál figyelembe vett - érték meghatározási módszereit, a bevallással és fizetéssel kapcsolatos első tapasztalatokat, végezetül röviden bemutatja az 1996-ban bevallott és befizetett bányajáradék alakulását.

A bányajáradékra vonatkozó törvényi előírások

A rendszerváltás utáni időszak egyik első gazdasági törvényeként született meg a szakmai közvélemény által nagy érdeklődéssel várt "A bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény", köznevi nevén az új Bányatörvény. Nem sokkal később megjelent a "Bányatörvény végrehajtásáról rendelkező 115/1993. (VIII. 12.) Korm. rendelet" a végrehajtási rendelet, majd közel egyéves késéssel "A bányajáradék meghatározásánál figyelembe veendő ásványi nyersanyag és a geotermikus energia értékének számításáról szóló az ipari és kereskedelmi miniszter 15/1994. (V.27.) IKM" rendelet.

A bányamérnökök körében a (különbözeti) bányajáradék fogalma: a jobb természeti adottsággal és esetleg magasabb technikai színvonallal rendelkező bányavállalat többletjövédelmé. A bevezetésre kerülő bányajáradék azonban gyakorlatilag egy, a kitermelt ásványi nyersanyagokra kivetett fizetési kötelezettség.

Mindenekelőtt számba kellett venni a bányajáradék bevallási kötelezettséggel rendelkező bányavállalkozókat, geotermikus energia vonatkozásában a vállalkozókat valamint a kitermelőhelyeket és kutakat. Erre megfelelő alap volt a Bányatörvényben előírt területbejelentési kötelezettség, valamint a bányakapitányságok nyilvántartási rendszere.

Hasonló módon jártunk el a MOL Rt. kitermelőhelyeivel kapcsolatban is. A szilárdásványbányászat területén 1997. január 1-én a bányajáradék bevallása szempontjából nyilvántartott kitermelőhelyek bányakapitányságonkénti megoszlása az 1. sz. táblázat szerint alakult: Az energetikai célt szolgáló geotermikus kutak száma ugyanebben az időpontban 119.

A MOL Rt. 5 bányászati üzemében 19 mezőből történik földgáztermelés, 12 mezőből kőolajtermelés valamint egy üzem termel széndioxidot. A végrehajtási és a miniszteri rendelet értelmében az MBH-hoz be kellett jelenteni az un. mérési pontokat, a mérési módszert és az alkalmazni kívánt értékszámítási módszert.

Az első két esetben rögzíteni kell a bányajáradék alapjául szolgáló mennyiség meghatározásának helyét és módszerét (pl. geodéziai felmérés, szalagmérleg, a markológép kanáltérfogata a megfelelő bizonylatokkal stb.).

Bányakapitányság megnevezése	Kitermelőhelyek megnevezése
Miskolci Bányakapitányság	249
Pécsi Bányakapitányság	160
Szolnoki Bányakapitányság	243
Veszprémi Bányakapitányság	390
Összesen	1042

1.sz. táblázat

Külön érdemes foglalkozni az értékszámítási módszer meghatározásával. (Minden bejelentési kötelezettség alá eső változást haladéktalanul be kell jelenteni az MBH-hoz.)

Az ásványi nyersanyag értéke a kitermelt mennyiség és a nyersanyag fajlagos értékének a szorzata. A fajlagos érték meghatározásának módja függ:

- * az értékesítésre kerülő nyersanyag feldolgozott-sági fokától
- * a nyersanyagot kitermelő vállalkozás számviteli nyilvántartási rendszerétől.

A kőolaj után fizetendő bányajáradék számításakor alkalmazandó fajlagos érték meghatározásánál nem a tényleges értékesítési árból, hanem a kőolaj világgpiaci árból kell kiindulni. Világgpiaci árként az un. brenti ár alkalmazandó. A bányavállalkozó a világgpiaci árat csökkentheti a bizonyíthatóan az előkészítési tevékenységgel kapcsolatban felmerült költségekkel.

Nem kell bányajáradékot fizetni a növelt hatékonyságú művelési eljárások alkalmazásával kitermelt kőolaj után.

A földgáz fajlagos értékének meghatározását az ipari és kereskedelmi miniszter rendeletében kihirdetett viszonteladói ár képezi. A viszonteladói árból levonható az előkészítési, szállítási és a föld alatti tárolási költség.

A szilárd ásványi nyersanyagok esetében alkalmazott fajlagos érték meghatározása a következő módon történhet:

- ◆ Amennyiben a bányavállalkozó a kitermelt ásványi nyersanyagot feldolgozatlan (nyers) állapotban értékesíti, fajlagos értéként a nettó értékesítési átlagárát kell alkalmazni. Ez a számítási módszer leginkább a homokbányászatra jellemző.
- ◆ Amennyiben a bányavállalkozó a kitermelt ásványi nyersanyagot előkészített állapotban értékesíti, akkor a fajlagos érték az előkészített termék nettó értékesítési árának és az előkészítési, valamint az üzemi szállítási költség különbözete. Ezt a módszert a szénbányászat és az ércbányászat alkalmazza.
- ◆ Amennyiben a bányavállalkozó az előkészítési, üzemi szállítási költségeket nem különíti el, vagy az ásványi nyersanyagot feldolgozott állapotban értékesíti, akkor a fajlagos érték a nyers bányatermék nyereséggel növelt teljes önköltsége. A teljes önköltség az ásványi nyersanyag kitermelésének közvetlen költsége és az un. fel nem osztott költség (igazgatási, adminisztrációs, bankköltség, stb.) nyers bányatermékre eső részének az összege. (Ez a fajlagos érték meghatározási módszer a téglagyártásban, a kőbányászatban és a villamosenergia-iparba integrált szénbányáknál a legelterjedtebb.) A közvetlen költség főbb összetevői:
 - * a kitermelés anyag és energiaköltsége
 - * a kitermeléshez kapcsolódóan felmerült bérék és

Járulékal

- * a bánya és a termelő berendezések amortizációja
- * a bányával kapcsolatos műszaki költségek (térképek, műszaki üzemi terv, geodéziai felmérés stb.)

A bányajáradék mértéke a kitermelt ásványi nyersanyag mennyisége után keletkező érték:

- * kőolaj, földgáz, CO₂ esetében 12%-a
- * az energiahordozók kivételével a külfejtéssel termelt nemfém ásványi nyersanyagok esetében 5%-a
- * egyéb szilárd ásványi nyersanyagok és a kinyert geotermikus energia esetében 2%-a

A Bányatörvény hatályaba lépéséig a szénhidrogének 40%-os különbozati termelői forgalmi adóval un. KÜTEFA-val sújtották. Az ezt felváltandó 12%-os bányajáradék-kulcs 1997. év végéig évente lineárisan csökke-nő mértékben kerül teljes körűen alkalmazásra.

A koncessziós szerződéssel elnyert bányászati jog az ismertett bányajáradék-kulcsoktól eltérő kötelezett-

sziós területek kijelölésével kapcsolatos hatásvizsgálatokra kell fordítani.

Az MBH tapasztalatai a bányajáradék bevezetésével kapcsolatban

A bányajáradékkal kapcsolatos bevallási és fizetési kötelezettségek és azok gyakorlati módszere - mivel az egyik sarkalatos eleme az új Bányatörvénynek - viszonylag széleskörben, még a miniszteri rendelet megjelenésének késése ellenére is ismertté váltak. Kivételt főleg a kis termelésű szövetkezeti bányák jelentettek, melyek helyzetét a kárpótlási törvények, az átalakulások okozta tulajdonviszonyi rendezetlenségek nehezítették. Gyakran fordult elő, hogy az ingatlan tulajdonjogának új birtokosa a bányászati jogot is sajátjának tekintette. Természetesen ilyenkor minden érintettnek felhívtuk a figyelmét a bányászati jog átruházásának szükségességére. Az első bevallások idején gondot okoztak a nem pontosan illetve hiányosan kitöltött bevallások. Bonyolította a helyzetet, hogy a formanyomtatványok mint mellékletek nem jelentek meg minden közlönyben. Tipikus hiba volt a kitöltéskor a homok, kavics és általában az építőipari nyersanyagok bányajáradékának 2%-os értelmezése. Főleg kisebb bányavállalkozók felejtkeznek el arról, hogy amennyiben bányajáradék-fizetési kötelezettség nem keletkezik az adott időszakban, akkor is kell nemleges önbevallást tenni.

A fizetési fegyelem az egyéb közterhek fizetéséhez hasonlítható. Fizetési nehézségei főleg egy-két, a bányaeerőmű integrációba nem került kisebb szénbányavállalkozásnak, valamint számos nem túl jelentős vállalkozásnak adódnak.

Ugyanakkor azzal a példával is találkoz-

1996. évi termelés után bevallott bányajáradék

Megnevezés	I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	Összesen
1	2	3	4	5	6=2+3+4+5
Szénhidrogén	5 417 412	2 753 227	2 866 950	5 261 993	16 299 582
Szén, lignit	228 423	144 393	154 835	197 356	725 007
Geoterm.energia	9 034	3 108	1 539	9 448	23 129
Szendioxid	3 699	4 835	4 043	2 561	15 138
Ércek	20 851	29 419	23 824	29 176	103 270
Építőip. nyersanyag	26 739	72 499	80 053	60 245	239 536
Egyéb nyersanyag	1 111	1 998	2 391	2 717	8 217
Összesen	5 707 269	3 009 479	3 133 635	5 563 496	17 413 879

2.sz. táblázat

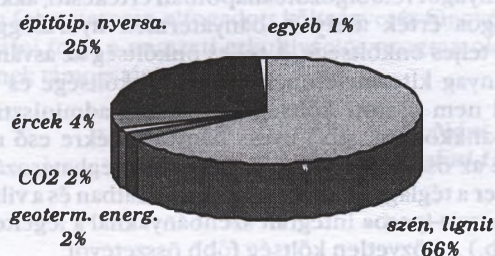
séget is előírhat. Az ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértésben ásványvagyongazdálkodási vagy egyéb közérdekből a bányajáradék mértékét csökkentheti. A gyakorlatban csak nagyon kevés bányavállalkozó kérelmét bíralták el rájuk nézve kedvező módon. (Ezek közé tartozik az integráción kívül rekedt szénbányák nagyobb része.)

A befolyt bányajáradék meghatározott százaléka a Központi Környezetvédelmi Alapba kerül, amely pályázati úton forrása lehet a vállalkozókra át nem hárítható, elmaradt tájrendezési, rekultivációs munkáknak.

Az eredetileg az Alapba a bányajáradék-befizetések-ből átutalt 20%-os részarány - vélhetően a költségvetés nehézségei miatt - előbb 10, 5 majd 0%-ra olvadt.

Az 1997. évi XII. törvénnyel módosított 1993. évi XVIII. törvény szerint az évente befizetett bányajáradék 10%-a (1997. évi 0%-a) a Központi Környezetvédelmi Alap elkülönített részét képezi, 5%-át 1998. január 1-i hatállyal az ország ásványvagyonának megismerésére és koncessz-

Az 1996. évi kötelezettség megoszlása nyersanyagoként (szénhidrogén nélkül)

Megnevezés	1996. évi bevallás	Engedélyezett mérséklés	1996. évi fizetési kötelezettség
1	2	3	4=2-3
Szénhidrogén	16 299 582	0	16 299 582
Szén, lignit	725 007	100 777	624 230
Geoterm.energia	23 129	0	23 129
Szendioxid	15 138	0	15 138
Ércek	103 270	61 665	41 605
Építőip. nyersanyag	239 536	1 499	238 037
Egyéb nyersanyag	8 217	88	8 129
Összesen	17 413 879	164 029	17 249 850

3.sz. táblázat

tunk, hogy - folyószámláján pénz nem lévén - postai átutalással teljesítik fizetési kötelezettségüket főleg mezőgazdasági termelőszövetkezetek, elkerülendő az esetlegesen fő jövedelmi forrásuk kockáztatását.

Az 1996. évre bevallott bányajáradékot és fizetési kötelezettséget nyersanyagfajtánkénti és negyedévi bontásban a 2. sz. és 3. sz. táblázat mutatja be.

Katona Gábor
(Magyar Bányászati Hivatal)